

בדין ולפני עור

הרב אביגדר נבנצל

כתב רש"י (קדושין נ"ו. ד"ה אמר) דהמוכר בהמה לחברו ויודע שהלה לוקחה בדמי מעשר שני ומתכוון לאוכלה חוץ לירושלם, עובר משום ולפני עור. הקשו עליו תוס' (ד"ה אבל) דבע"ז מבואר דליכא לאו דולפני עור אא"כ לא הי' הנכשל נכשל לולי המכשיל, כגון דקאי בתרי עברי דנהרא, וכאן אם לא יקנה אצל מוכר זה יקנה אצל מוכר אחר. והנה המנ"ח מצוה רל"ב סק"ג העיר דהרמב"ם השמיט דין זה דתרי עברי דנהרא, ולפ"ז הי' אפשר לומר דגם רש"י ס"ל דהרמב"ם ונסתלקה מעליו תלונת תוס'. אכן מאחר דטעמא דהרמב"ם לא ידענא, מנלי' להשמיט והיא סוגיא, וזה דחוק גדול לומר דהשמיט סוגיא דע"ז משום דפירש סוגיא דקדושין כרש"י והוכיח מזה דסוגיות חלוקות הן, אילי אפשר לנסות להסביר דברי רש"י באופן אחר.

והנה הורנו רבותינו האחרונים דהמכשיל את חברו בעבירה רעתו כפולה: הוא רע לשמים באשר הוא גורם לעבירה שתיעשה למרות עני כבודו ית', והוא רע לבריות כי אם אומר לחבירו למכור שדה יפה מנה בתשעים זוז עובר בולפני עור וכש"כ כשגורם לו להמיר עולם קיים בעולם חולף. והמנ"ח נסתפק במכשיל את חברו בעבירה דרבנן אי עובר בולפני עור מה"ת, וטענו כנגדו דאף אי נימא דאינו רע לשמים מה"ת, מ"מ גורם נזק רוחני לחבירו והוי רע לבריות מה"ת. והמנ"ח הקשה על החינוך מדוע כתב דהלאו הוא על הכשלת בני ישראל, והלא מבואר בגמ' דגם מושיט אבר מן החי לבן נח עובר בלאו זה. ולהנ"ל רפתה הקושיא במקצת, דהן אמנם דגם המכשיל את הגוי עובר, מ"מ ס"ל להחינוך דאין זה מצד שהקפידה התורה על נפש הגוי, אלא שהקפידה התורה כלפי מעלה שלא תיעשה עבירה, משא"כ בישראל שהקפידה התורה גם שלא להכשיל אותו.

ולאור דברי רבותינו יובן לנו מדוע נקטה הברייתא ציור דמושיט יין לנזיר ולא שכח ולא נקטה מושיט אבר מן החי או נבילה לישראל. דמסתמא מיירי בשאין המושיט לנזיר נזיר אף הוא, והרי ידוע מה שדברו האחרונים אי גדר קבלת נזירות הוא קבלה שלא לשתות יין וכ', או דהגדר הוא שאדם הופך את עצמו לנזיר, ונזיר הוא גברא שהתורה הטילה עליו חיובים מסוימים ככהן. ולהצד השני נראה דישראל שאינו נזיר אינו בכלל לאי נזירות, ומאי דמוזהר שלא יושיט כוס יין לנזיר הוא מצד בין אדם לחבירו, וכן ישראל המקדש גרושה לכהן. ומאי דמוזהר שלא להושיט אמ"ה לב"נ הוא מצד בין אדם למקום פ"ל. ולפ"ז נקטה הברייתא שני חלקי ולפני עור, וממילא יובן דבמושיט נבילה לישראל עובר בזה ובה. והשתא אילי י"ל דיש חילוק בין שני הגדרים הנ"ל, דבטנוע בין אדם למקום עיקר הקפידא שלא תיעשה העבירה, ואם נעשית בלא"ה (דהיינו חד עברא דנהרא) שוב אינו עובר, אכן במה שמוזהר שלא יזיק

לחבירו מזהר בכך בכל גותא, ואף אם חבירו יחזק עכ"פ מזהר הוא שלא תבא תקלה על ידו שמגלגלין חובה על ידי חיוב. ולפ"ז מאי דנקטה הברייתא שלא יחשיט הוא משום אמ"ה לב"נ דזה אסור דזוקא בתרי עברי דטהרא, אבל ביין לנזיר בחד עברא נמי עובר. ומיושבים שפיר דברי רש"י דהמוכר בהמה לחבירו ויודע בו שיאכלנה בקדושת מע"ש מחוץ לירושלם עובר בלפני עור.